

PARLAMENT DE CATALUNYA Secretaria General
REGISTRE GENERAL
15 NOV. 2022
ENTRADA NÚM. 76849
N.T. /13

344-0000 3/13
CEMP

LAW ENFORCEMENT ACTION PARTNERSHIP

ADVANCING JUSTICE AND PUBLIC SAFETY SOLUTIONS

**Compareixença per escrit de LEAP Europa a la Comissió d'estudi
del Model Policial de la Generalitat de Catalunya**

PARLAMENT DE CATALUNYA

Bloc 2. Sistema integral de policia a Catalunya: proximitat, mediació, prevenció, diversitat, coordinació amb la policia local i intersecció amb altres polítiques (igualtat i feminisme, drets socials, salut mental i altres).

Setembre 2022

Índex

PARLAMENT DE CATALUNYA
REGISTRE GENERAL

00002 15.11.22 076849

NUM. DE FULL

NUM. D'ENTRADA

1. Presentació LEAP Europe	3
2. Una política de drogues alineada amb els principis deontològics i fundacionals	4
3. Impactes de la política repressiva enfront les drogues.	5
4. Recomanacions	12
4.1 En matèria legislativa	12
4.1.1 Regulació responsable	12
4.1.2 Eliminació de les sancions administratives.	13
4.2 En el context actual	14
4.2.1 Respecte al Control de la Demanda	14
4.2.2 Respecte al Control de l'Oferta	18
4.2.3 La policia als mitjans de comunicació	22
4.2.4 Formació i sensibilització	24
5. Conclusions	25
6. Bibliografia d'interès	26

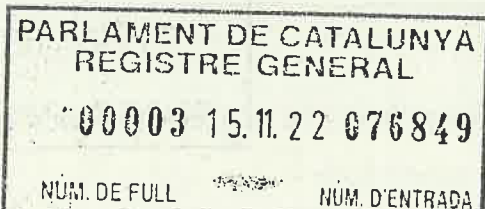
Més informació i contacte

neil.woods@lawenforcementaction.org

nuria.calzada@lawenforcementaction.org

1. Presentació LEAP Europe

LEAP és una organització sense ànim de lucre fundada als Estats Units el 2002 per cinc oficials de policia enfocats a canviar les polítiques de drogues. Amb el pas dels anys LEAP s'ha anat instaurant a altres territoris com Austràlia o d'altres països a Europa. **LEAP Europa** neix com a plataforma per integrar les diferents delegacions de LEAP al territori europeu, entre elles, Espanya amb seu a Barcelona.

Actualment està formada per professionals de la policia, fiscals, jutges, oficials penals i altres membres d'organitzacions de la seguretat pública. La missió de LEAP és **mobilitzar i unificar les veus del sistema judicial i policial que donen suport a la reforma per tal de centralitzar els seus recursos en amenaces reals a la seguretat pública**, promoure alternatives a l'arrest i l'empresonament, confrontar d'arrel les causes del crim i millorar les relacions entre la policia i la comunitat. Per això, advoquem per una política de drogues basada en l'evidència amb la finalitat de salvar vides i salvaguardar els drets humans, però també per lluitar eficaçment contra el crim organitzat.

Des de LEAP Europa volem agrair l'oportunitat de comparèixer mitjançant escrit a la Comissió d'estudi del Model Policial de Catalunya i restem a la vostra disposició per qualsevol dubte o ampliar informació.

La present compareixença per escrit s'estructura en tres parts:

- (I) Un recordatori sobre el codi deontològic i els principis fundacionals de la policia moderna.
- (II) Una descripció de les conseqüències i impactes de l'actual política de drogues per tal de contextualitzar les propostes.
- (III) Recomanacions i propostes, on diferenciem entre aquelles emmarcades en un escenari ideal i que requereixen canvis legislatius i aquelles emmarcades en la realitat jurídica del context actual.

Per últim, trobaran algunes referències bibliogràfiques d'interès per tal d'ampliar informació.

2. Una política de drogues alineada amb els principis deontològics i fundacionals

El [Codi Deontològic Europeu](#) de la Policia assenyala d'entre les principals funcions la de (1) garantir el manteniment de la tranquil·litat pública, el respecte de la llei i de l'ordre a la societat, (2) protegir i respectar les llibertats i els drets fonamentals, (3) prevenir i combatre la delinqüència i (4) facilitar assistència i serveis a la població.

En qualsevol cas, encara no hi ha millor definició del que hauria de ser la policia que els **principis fundacionals establerts el 1829 per Sir Robert Peel, considerat el pare de la policia moderna**, i que ens sembla oportú recordar:

1. La missió principal per la qual hi ha la policia és prevenir el crim i el desordre.
2. L'habilitat de la policia per fer les seves funcions depèn de l'aprovació pública de les seves accions.
3. La policia ha d'assegurar-se la cooperació voluntària del públic a l'observança de la llei per ser capaç de mantenir el seu respecte.
4. El grau de col·laboració i aprovació del públic disminueix proporcionalment amb la necessitat de fer servir la força.
5. La policia aconsegueix i manté una opinió pública favorable no satisfent els diferents desitjos sinó per la demostració constant del servei a la llei absolutament imparcial.
6. La policia només ha d'usar la força per mantenir la llei i l'ordre quan sigui absolutament necessari i només quan l'ús de la persuasió, el consell i l'advertiment s'han vist insuficients.
7. La policia, en tot moment, ha de mantenir una relació amb el públic que faci realitat la tradició que la policia és la ciutadania i que el ciutadà és el policia. Els policies simplement són membres de la ciutadania a qui se'ls paga perquè prestin plena dedicació als deures que incumbeixen a tots i cadascun dels ciutadans en nom del benestar i la coexistència de la comunitat.
8. La policia ha de restringir de manera estricta la seva actuació a les seves funcions concretes sense usurpar mai els poders de la judicatura.
9. La prova de l'efectivitat de la policia està en l'absència de crim i desordre, no en l'acció evident de la policia tractant amb la delinqüència.

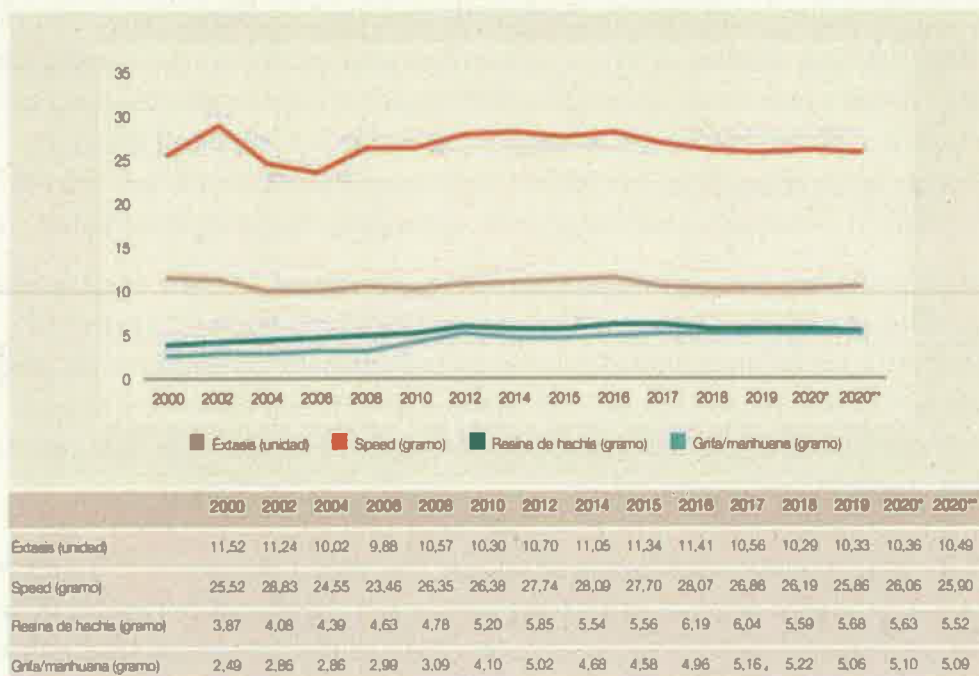
Sens dubte, reduir el consum de drogues no regulades i millorar la seguretat pública són prioritats valuoses per als nostres governs locals, autonòmics i estatals però massa sovint, com veurem en les següents pàgines, **la política de drogues imperant xoca frontalment tant amb el codi deontològic que regeix les actuacions policials com amb els principis fundacionals del que hauria de ser la policia moderna** en una societat democràtica.

3. Impactes de la política repressiva enfront les drogues.

Tradicionalment l'abordatge de les drogues a nivell institucional consta principalment de dues estratègies. D'una banda, el **control de la demanda**, per tal de reduir el nombre de persones que consumeixen drogues no regulades. I, de l'altra, el **control de l'oferta**, per tal de reduir la disponibilitat de drogues no regulades en el mercat. Ambdues estratègies tenen un enfoc repressiu arrelat en el Règim Internacional de Fiscalització, un règim regit per les tres convencions de Nacions Unides en la matèria (1961, 1971 i 1988) que van ser ratificades per Espanya. Les principals premisses que sustenten el règim són (1) que la prohibició **reduirà la disponibilitat de drogues, incrementant els preus i reduint així la demanda** i (2) **el càstig penal i la criminalització** dissuadirà tant del consum com del tràfic.

Dècades més tard de la seva implantació, tenim la certesa que és una política fallida en la consecució d'ambdós objectius. D'una banda, el preu de les substàncies s'ha mantingut estable o, inclús, en el cas de la cocaïna i heroïna en el nostre territori, amb tendència a la baixa, tal com assenyalen les dades del Pla Nacional Sobre Drogues (PNSD).

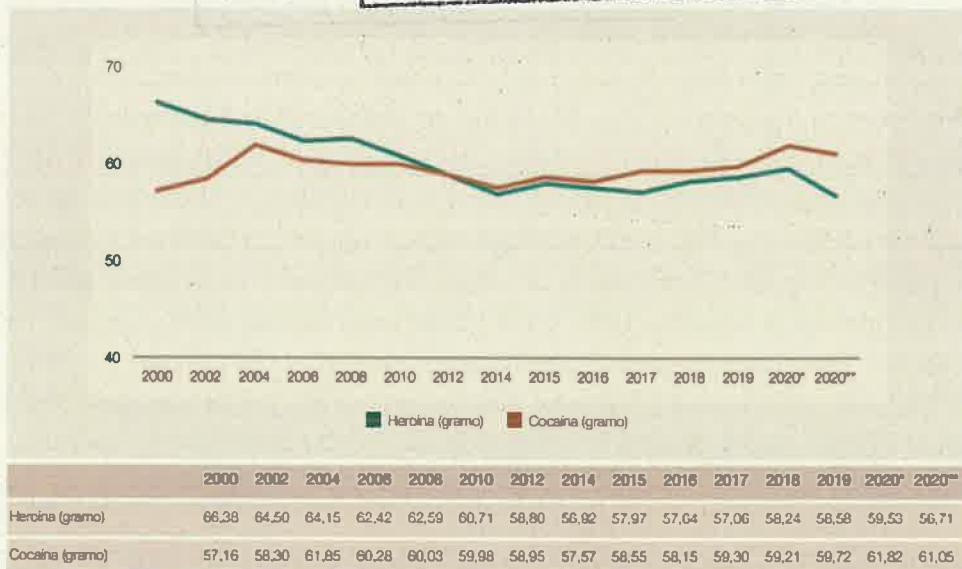
Precios medios de las drogas en el mercado ilícito (euros). España, 2000-2020.

2020* = primer semestre 2020

2020** = segundo semestre 2020

FUENTE: Figura elaborada por el Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones (OEDA) a partir de datos de los Anuarios Estadísticos del Ministerio del Interior, Sistema Estadístico de Análisis y Evaluación sobre el Crimen Organizado (SENCA).

2020* - primer semestre 2020

2020** - segundo semestre 2020

FUENTE: Figura elaborada por el Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones (OEDA) a partir de datos de los Anuarios Estadísticos del Ministerio del Interior. Sistema Estadístico de Análisis y Evaluación sobre el Crimen Organizado (SENDA).

D'altra banda, i tal com mostren informes oficials tant nacionals (PNSD), com europeus (EMCDDA) o internacionals (NNUU) tenim més persones consumint i més disponibilitat, qualitat, diversitat i accessibilitat a les substàncies fiscalitzades que mai. A més a més de ser una política fallida que no assoleix els dos objectius principals que pretén i errònia ja en les premisses que la sustenten, [l'Informe Mundial de les Drogues 2008](#) de l'Oficina de Nacions Unides contra la Droga i el Crim (ONUDC) ja feia menció d'una sèrie de conseqüències 'no intencionades'.

1. **La creació d'un mercat negre criminal de gran abast.** El tràfic de drogues és, junt amb el tràfic de persones i d'armes, dels negocis il·legals més lucratius i, per tant, no hi falten delinqüents interessats a competir en el mercat. Un efecte que contravé el codi deontològic en tant que no només no prevenim la delinqüència, sinó que hem generat una xarxa de crim organitzat cada vegada més cruent i poderós.
2. **El desplaçament de polítiques públiques de salut a repressió.** L'expansió del mercat negre criminal exigeix una resposta proporcional de l'aplicació de la llei que requereix més recursos. Però els recursos són limitats i la salut pública, que és la preocupació que impulsa el control de drogues, passa a segon pla i els seus recursos se'n ressenten.

3. **El desplaçament geogràfic també conegut com 'efecte globus' o 'efecte panerola'** perquè al primer (amb controls més estrictes) en un lloc produeix una inflor (és a dir, un augment) en un altre lloc. Per tant, el problema no s'elimina sinó que es desplaça tal com estem veient avui dia amb el desplaçament del tràfic d'haixix des de les costes d'Andalusia fins a les costes de Catalunya.
4. **El desplaçament cap a altres substàncies.** Davant el control efectiu d'una substància i la manca de subministrament, proveïdors i persones consumidores passen a una altra substància amb efectes psicoactius similars, però controls menys estrictes. Cal fer menció que, sovint, el consum està determinat per la disponibilitat en el mercat i que aquesta ve determinada per la llei del ferro. Per tant, s'acaba desplaçant a la població cap el consum de substàncies habitualment de major potència i més riscos.

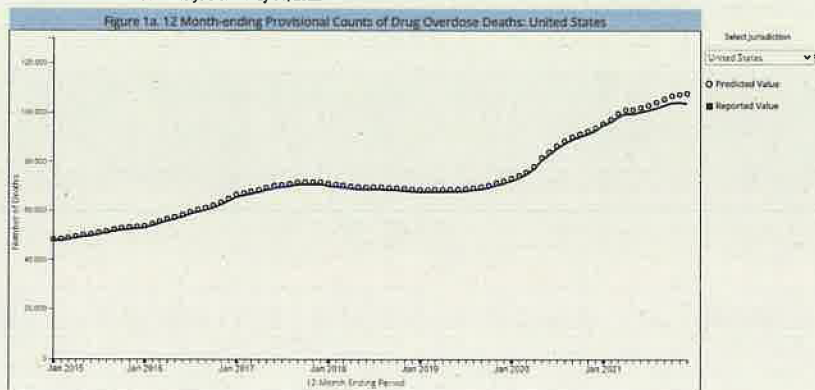
5. **L'estigmatització i marginació de persones que usen drogues.** L'estratègia de control de l'oferta i la demanda ha donat peu a la manera com la societat i les autoritats perceben i tracten amb les persones que fan ús de drogues no regulades. Persones que són excloses i es marginen del corrent social, contaminats amb un estigma moral i sovint incapaços de trobar tractament fins i tot quan estan motivats a buscar-lo. Un altre fet que entra en contradicció amb 'facilitar assistència i serveis a la població' que menciona el codi deontològic.

Caldria però, fer menció d'altres conseqüències de la implementació del Règim Internacional de Fiscalització que es troben ben documentades i que sovint també entren en conflicte directe amb el principis i objectius als que fa menció qualsevol Codi d'Ètica Policial.

6. **L'augment de la mortalitat.** La incertesa d'un mercat no regulat i adulterat ha donat lloc a milers de pèrdues de vides any rere any. Només el 2021 a Estats Units van morir més de 100.000 de sobredosi, assolint un any més una xifra rècord. Entra en contradicció amb el principi de protegir el dret fonamental a la vida.

12 Month-ending Provisional Number and Percent Change of Drug Overdose Deaths

Based on data available for analysts on: May 01, 2022

7. **L'augment de la violència.** L'enfocament militaritzat que va introduir el Govern de Calderón el 2006 a Mèxic perseguia una estratègia contra la cúpula del narcotràfic que va comptar amb el suport d'organismes nord-americans. En aquell moment, el mercat de drogues estava dominat per cinc grans organitzacions. A mesura que els líders d'aquestes organitzacions eren assassinats o detinguts, es van anar formant noves faccions i es van agrupar al voltant dels líders que seguien actius, cosa que va donar lloc a que sorgissin multitud de noves organitzacions, més petites, amb menys control jeràrquic i més violentes. El nombre d'homicidis es va disparar.

Las Dos Guerras (Intersecta, 2020)

A casa nostra, també patim dues guerres, la lluita contra el narcotràfic i la lluita entre narcotraficants. Segons Mossos d'Esquadra, en el 2020 es van produir de mitjana vuit narco assalts al mes, en alguns casos, amb el perill d'impacte de bales perdudes en habitatges o establiments aliens a l'assalt o comprometent la seguretat d'altres persones en les vies durant les persecucions.

Durante el pasado año se produjeron 8 narcoasaltos al mes de media

Número de narcoasaltos en el 2020

La mayoría de plantaciones de marihuana obtienen su cosecha cada 3 meses aproximadamente, de ahí las posibles oscilaciones de la gráfica

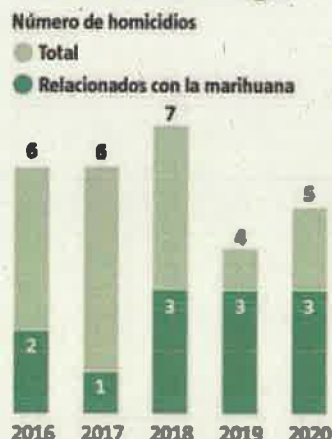

FUENTE: Mossos d'Esquadra

LA VANGUARDIA

L'augment de la violència també queda palesa en la incautació d'armes relacionades amb el tràfic de drogues o el nombre d'homicidis, en aquest cas, en relació al cànnabis. Casos com la mort d'un home a Flix l'agost de 2021, el cadàver carbonitzat en un cotxe al Vendrell el setembre del mateix any o el cos desaparegut del vigilant d'un cultiu de cànnabis a Les Borges Blanques el 2022 eren fets inexistents anys enrere i en són un exemple.

Evolució anual de los homicidios relacionados con el tráfico de drogas

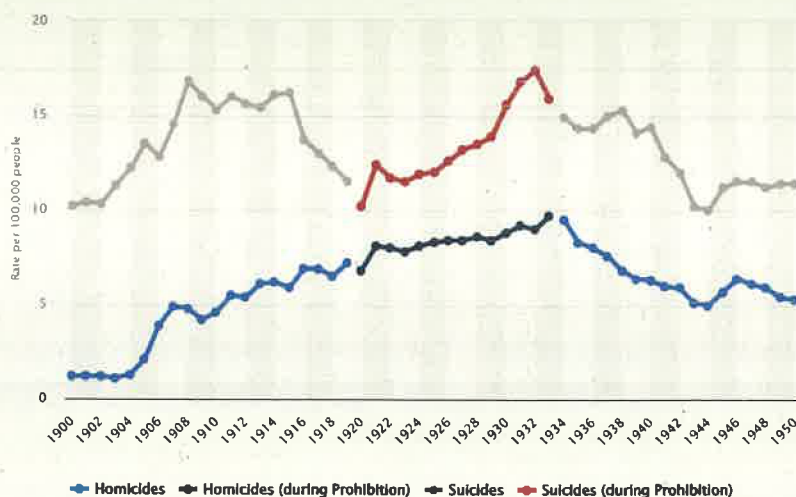
FUENTE: Mossos d'Esquadra

Narcoasaltos por falsos policías

LA VANGUARDIA

Enfront aquesta situació, sovint es proposa una resposta de major repressió i enduriment de les penes però, en aquest sentit, l'evidència ens porta cap a la direcció contrària. Per exemple el Premi Nobel Milton Friedman va estimar que treure el mercat de drogues al crim organitzat reduiria la taxa d'homicidi als EUA entre un 25 i un 75%. Un altre estudi interessant és el del professor d'economia Jeffrey Miron de la Universitat de Harvard que conclou que la taxa de mort ha augmentat dràsticament dues vegades en la història dels EUA, i ambdues vegades van ser durant períodes en què la prohibició es va intensificar dràsticament. La primera és del 1920 al 1933, quan es va criminalitzar l'alcohol durant la Llei Seca. El segon, de 1970 a 1990, quan la prohibició de les drogues es va intensificar de manera espectacular. En ambdós períodes la gent va respondre als incentius d'imposar-se amb violència i matar per tal de controlar un comerç il·legal i tant la taxa d'homicidis com de suïcidis es va disparar.

8. **La corrupció tant en els cossos policials com en els** diferents nivells governamentals, donats els grans incentius econòmics per participar en el tràfic de substàncies. Un fenomen que sembla cada vegada més estès i que sens dubta resta credibilitat i confiança de la societat vers els cossos policials.
9. **La violació de Drets Humans.** Sota l'argument de les drogues es cometent tot tipus d'abusos policials, privació arbitrària de llibertat, tortura i violació de drets constitucionals que la policia està obligada a protegir. L'ús de la pena de mort per delictes relacionats amb el tràfic de substàncies o les execucions extrajudicials de Duterte a Filipines en són una bona mostra.
10. **El danys al medi ambient,** tant en la fase del cultiu com en la de producció. Tot i que aquests danys són més palesos als països de producció, també a casa nostra en tenim exemples com la desforestació d'un bosc protegit de Santa Cristina d'Aro per cultivar cànnabis (Agost 2021) o la possible contaminació per part de laboratoris clandestins com el trobat recentment a Mont-roig del Camp, el major laboratori de drogues de síntesi trobat mai a Catalunya. Segons l'Informe Europeu sobre Drogues (EMCDDA, 2022), durant el 2020 Bèlgica i els Països Baixos van notificar la detecció de 181 abocadors de residus i equips de producció de drogues. Una realitat que podria estendre's al nostre territori.

This photo from the Belgian police shows illegal waste from the manufacture of drugs dumped on a road near a body of water

En el nostre context, però, sí que patim els danys mediambientals derivats de la destrucció de les drogues incautades. El mètode tradicional és la crema, però en el cas del cànnabis també s'utilitza trituradores de biomassa i inclús s'ha plantejat la construcció d'una planta incineradora.

Davant aquesta preocupació, recentment l'organització *Health Poverty Action* ha llançat la [campanya](#) 'La política mundial de drogues és una barrera per a la justícia climàtica', amb participació de LEAP Europa.

4. Recomanacions

4.1 En matèria legislativa

4.1.1 Regulació responsable

Des de la nostra experiència com a policies, sabem amb certesa que no existeix major contradicció que quan es diu que una substància passa a 'estar controlada' perquè en aquell precís moment el control – o més aviat el descontrol- passa a mans d'organitzacions criminals. Per això, des de LEAP sabem que **la lluita contra el narcotràfic i les organitzacions criminals passa per la regulació responsable de les substàncies avui dia fiscalitzades**. Una regulació gradual i basada en evidències sota els principis de protecció dels drets humans, la salut pública, el desenvolupament sostenible, la pau i la seguretat.

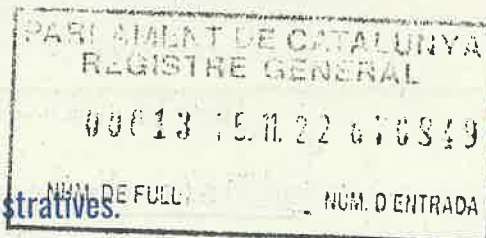
La nostra proposta és desenvolupar un marc estricte de regulació legal no orientada a l'obtenció de lucre que delimiti el poder de les empreses i tingui el menor impacte social i sanitari en la població.

Cómo regular el cannabis. Una guía práctica (Transform, 2022)

En aquest sentit, les [publicacions](#) de *Transform Drug Policy Foundation* de Regne Unit poden ser de gran ajut per a definir un full de ruta de regulació.

Som conscients que enfocaments com aquests poden ser controvertits i políticament difícils tot aixecant veus crítiques sobre el risc d'enviar a la societat un missatge inadequat. Però davant l'evident fracàs de les polítiques imperants i els danys associats a la seva implementació, necessitem respostes valentes i eficaces.

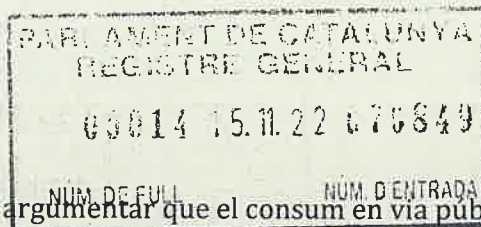

4.1.2 Eliminació de les sancions administratives.

Afortunadament, el consum de drogues no està penat a Espanya i l'Estat reconeix el dret a consumir substàncies no regulades a espais privats. El consum o possessió en via pública, sempre que sigui considerat per a l'autoconsum, està tipificat com a infracció greu per la Llei de seguretat ciutadana 4/2015 i està sancionat amb un mínim de 601€. La primera qüestió de fons és preguntar-se **per què l'Estat considera el consum o la possessió en via pública com una infracció greu i el sanciona** amb multes, al nostre parer, desproporcionades. Per respondre a la qüestió, hem de retrocedir a les premisses que van sustentar el Règim Internacional de Fiscalització, una de les quals era que **si es castiga a les persones que consumeixen drogues enviant un missatge de condemna social s'aconsegueix reduir el consum**. Espanya, com a país adherit a les convencions, es va veure obligat a penalitzar un ampli espectre de conductes relacionades amb les drogues fiscalitzades, però va excloure'n el consum i la possessió fent-ne ús de la clàusula que permet certa discrecionalitat als Estats membres. De fet, a Espanya, fins a la posada en marxa de la Llei Orgànica 1/1992, de 21 de febrer, sobre Protecció de la Seguretat Ciutadana, la policia requisava les substàncies confiscades, però no hi havia sanció econòmica associada. En qualsevol cas, tant llavors com ara sabem que **la criminalització no ha estat efectiva per dissuadir del consum** i fins i tot l'Informe Mundial sobre Drogues (ONUDD, 2008) va fer menció de l'excessiva criminalització de les persones que consumeixen drogues com **un dels efectes indesitjats de la política de control**.

D'altra banda, tenint en compte que el perfil de la persona sancionada és la d'un jove d'entre 17-25 anys i la gran taxa d'atur en aquesta franja d'edat, cal reflexionar sobre **l'impacte que tenen les sancions en una economia familiar** ja de per si malmesa en els darrers anys i en un context d'inflació i incertesa econòmica com el que estem vivint.

Cal però anar a l'arrel de la qüestió i que ens preguntem **perquè el consum i, en especial la mera possessió de drogues fiscalitzades a la via pública suposa una amenaça a la seguretat ciutadana**, entesa 'com a activitat dirigida a la protecció de persones i béns i al manteniment de la tranquil·litat de la ciutadania'. Tenint en compte que al voltant del 80-90% de persones que consumeixen substàncies no regulades no compleixen amb un patró de consum problemàtic i no està associada a cap tipus de delinqüència, cal preguntar-se a qui i de quina manera es posa en perill altres persones i si aquesta amenaça la seguretat ciutadana respon a una amenaça real o respon més aviat a una amenaça de la moral imperant. Quan van detenir Rosa Parks per seure a la plaça de l'autobús 'equivocada' o quan detenien els transsexuals només per passejar als carrers de Nova York, no ho van fer per ser una amenaça real que comportés perill a terceres persones, sinó perquè suposaven una amenaça la moral i l'ordre social dominant.

Tot i que es pogués argumentar que el consum en via pública sí que suposa una amenaça a la seguretat ciutadana, resulta difícil justificar que la mera possessió l'alteri d'alguna manera. D'altra banda, si l'Estat reconeix el dret a fer servir drogues en espais privats, hauria de contemplar la possibilitat del transport de petites quantitats destinades a l'autoconsum.

En conclusió, des de LEAP considerem que la possessió (transport) de drogues en via pública per consum propi no suposa cap alteració de la seguretat ciutadana i no haurien de ser objecte de criminalització que, lluny d'aconseguir la seva finalitat, empitjora la situació de la ciutadania. Per això es proposa **eliminar les sancions administratives en els casos de possessió** i en quant al consum en via pública, proposem una **reducció considerable de l'import** que a dia d'avui considerem és desproporcionat. En el cas de menors d'edat, es recomana **promoure programes educatius d'alternativa a la sanció**.

4.2 En el context actual

Davant la dificultat de realitzar canvis legislatius que van més enllà de les competències dels cossos policials i de les autonomies, es poden implementar algunes estratègies, fins i tot en el marc de fiscalització, per tal de minimitzar els danys més greus associats a l'enfoc punitiu i centrar-se en els elements més perjudicials del mercat delictiu. La finalitat última és una policia compromesa amb la millora de la salut comunitària, la seguretat ciutadana i les relacions amb la comunitat.

4.2.1 Respecte al Control de la Demanda

Reorientació de les prioritats en les actuacions policials.

Tenint en compte que el gran gruix de les persones que consumeixen substàncies no regulades no desenvolupen consums problemàtics i no estan associades al món delictiu, sinó que es tracta de persones socialment actives i integrades en la societat que no posen en perill a terceres persones, les directrius a nivell institucional, tant a nivell de Mossos d'Esquadra, com de Guàrdia Urbana o Policia Local, haurien de **prioritzar delictes i altres conductes que sí posen en risc la ciutadania** per davant de les sancions administratives per possessió o consum en via pública. La criminalització d'aquestes conductes no aconsegueixen el seu objectiu de reduir el consum alhora que no posen en risc el bé jurídic que la llei pretén protegir. Per tant, caldrà reorientar els esforços i alliberar recursos que es poden destinar a prevenir altres delictes i violències.

Més enllà de les prioritats establertes institucionalment, entenem que la policia a peu de carrer disposa de cert **marge de discrecionalitat** en l'actuació policial. En el cas de consum en via pública, caldrà valorar les circumstàncies de cada cas. No és el mateix un consum visible en un lloc transitat per menors com escoles o parcs infantils que un lloc discret i no visible a la ciutadania. En qualsevol cas, és difícil aplicar el marge de discrecionalitat quan existeix una pressió per complir amb metes internes que estableixen incentius per perseguir les persones que porten o consumeixen substàncies en la via pública.

Revisió dels indicadors d'èxit policial.

La reorientació de prioritats i objectius ha d'establir-se junt amb la **revisió dels indicadors d'èxit**. Tradicionalment l'èxit en matèria de drogues s'ha mesurat mitjançant indicadors insignificants per a avaluar la consecució dels objectius principals com el nombre de persones arrestades o empresonades per delictes relacionats amb drogues, la quantitat de drogues confiscades o el nombre de denúncies interposades. Com s'assenyala en un informe del Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament ([PNUD](#), 2015) "mesurar l'èxit en funció de les detencions i les incautacions crea incentius perversos perquè les forces de l'ordre apliquin estratègies que generin detencions ràpidament i fàcilment, i pot animar-les a practicar actes de violència o altres abusos per assolir aquests objectius".

Si la finalitat genuïna de sancionar el consum o la possessió en via pública és reduir el nombre de persones que consumeixen drogues, les sancions administratives assoleixen reduir la prevalença d'ús? Si la finalitat és la millora de la seguretat ciutadana, com contribueixen les sancions a la disminució dels índexs de delinqüència? Les grans operacions policials aconseguen interrompre la cadena de subministrament? La persecució del tràfic dona lloc a un augment dels preus i conseqüent disminució de la demanda?

És necessari desenvolupar un sistema d'indicadors relatius a la salut comunitària i el benestar, com ara la reducció de la violència i la corrupció relacionades amb els mercats, millores en la salut pública i el desenvolupament econòmic, així com l'enfortiment de les institucions comunitàries. Es tracta de substituir, per exemple, el nombre de detencions pel nombre d'ocasions en els que s'ha decidit derivar la persona a un servei de reducció de danys en comptes d'arrestar-la.

En aquest sentit, el 2021 es va llençar el [Global Drug Policy Index](#), una nova eina que ofereix el primer anàlisi global, centrat en dades i sistemàtic que puntua i classifica als països emprant 75 indicadors que donen abast a cinc dimensions: sistema penal, salut i reducció de danys, accés a medicines i desenvolupament. Un índex que no inclou a dia d'avui Espanya, però que pot ser un **model d'inspiració per al desenvolupament de nous indicadors** en un nou model policial.

Aliança amb la reducció de danys

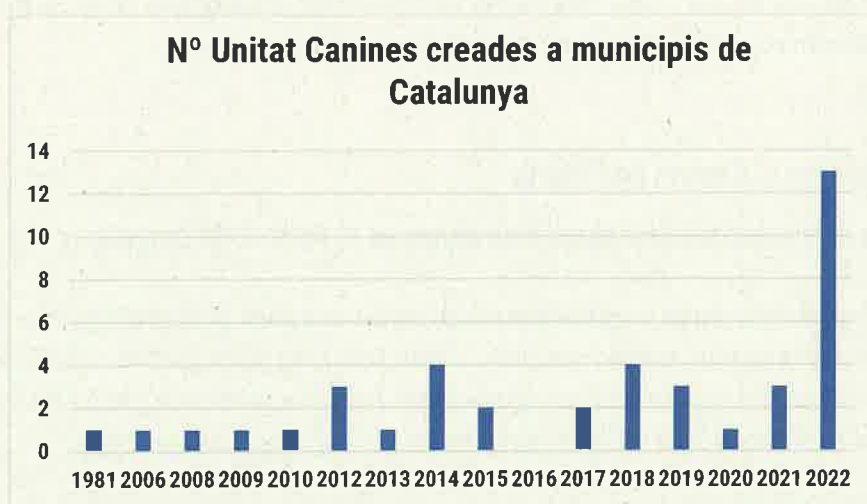
La creença generalitzada que l'abstinència de qualsevol tipus d'ús de drogues és l'única manera de salvar les persones que usen drogues o la societat en si mateixa està també força arrelada en la policia. Encara que els enfocaments basats en l'abstinència funcionen per a algunes persones, moltes de les persones amb qui la policia entra en contacte no estan preparades o disposades a abstenir-se de consumir drogues il·lícites però podrien, d'altres maneres, prendre mesures per establir o millorar, tant les seves vides, com la qualitat de vida a les seves comunitats. És aquí on trobem els dispositius i programes de reducció de danys com els programes d'intercanvi de xeringues, les sales de consum supervisat o els programes de dispensació d'heroïna. Però molts dels esforços policials sovint actuen com a barrera a aquests serveis i suposen un augment de riscos en la salut. Per exemple, pot donar lloc a que la gent s'amagui o comparteixi les agulles que usen per injectar-se, que menteixin —fins i tot personal mèdic— sobre el seu ús de drogues o que no demanin ajuda per por en situacions de sobredosi. Una policia compromesa i pròxima a la ciutadania ha de ser aliada enlloc de, com es percebuda, adversària dels serveis i dispositius de reducció de danys dirigits a la població més vulnerable i amb major diversitat de problemàtiques.

L'enfocament policial de reducció de danys cerca construir la capacitat dels sistemes per respondre a les necessitats de salut alhora que **valida la missió de la policia: la protecció pública i la integritat individual, la seguretat, l'ordre i els drets**. El compromís de la policia per protegir la vida està alineat amb el dels dispositius de reducció de danys i per tant cal que estiguin connectats i en sintonia per tal que assoleixin el suport adequat. En tot cas, a dia d'avui, hi ha una **manca de coneixement per part dels cossos policials sobre la feina i objectius dels serveis de reducció de danys** mentre que els professionals d'aquests serveis sovint perceben a la policia com adversaris que interfereixen en la seva tasca social i sanitària. Però sens dubte poden establir-se aliances per assolir objectius comuns. Per exemple, la implantació de programes de dispensació d'heroïna, tal com mostren les experiències d'altres països com Regne Unit o Suïssa, no només han suposat una reducció de problemes sanitaris (morts, VIH, hepatitis), sinó també una reducció molt notable dels robatoris i furts al carrer i a la propietat privada a més de mostrar-se com programes costo-eficients a mig i llarg plaç. L'inspector Michael Lofts de Merseyside (Regne Unit) va estudiar 142 persones amb consums problemàtics d'heroïna i cocaïna a l'àrea i va trobar que en els 18 mesos anteriors a obtenir prescripció del Dr. Marks, van cometre de mitjana 6.88 delictes, la majoria per robatoris. En els 18 mesos posteriors, els delictes van baixar a 0,44. La incorporació del programa de dispensació d'heroïna va suposar un descens del 93% de robatoris i furts. Tot i l'èxit del programa, present des de 1982, es va clausurar el 1995 principalment per la pressió procedent d'Estats Units.

Experiències com la de Tom Synan, cap de policia de Ohio, mostren com és possible establir aquesta aliança i passar d'un model basat en el càstig al recolzament.

Engagar un debat entorn l'ús d'unitats canines a les Polícies Locals

En sintonia amb la recomanació d'eliminació de les sancions administratives per possessió en la via pública i la revisió de les prioritats policials, caldria reflexionar entorn l'ús de les unitats canines, especialment per part de les polícies locals. Des de LEAP, hem estudiat recentment la qüestió i alertem d'un perillós augment de les unitats canines en les polícies locals de Catalunya.

Cal fer menció que la recerca acadèmica és clara en les seves conclusions. D'una banda, és qüestionada en sí mateixa la suposada inefabilitat dels gossos. En contra de la creença popular, només entorn el 30% dels casos que el gos fa un marcatge positiu s'hi troben substàncies el que vol dir que milers de persones són sotmeses a un registre públic que podria considerar-se arbitrari. Més enllà, inclús l'olfateig d'un gos policia podria considerar-se un registre en sí mateix. A més, els resultats dels estudis conclouen que no assoleixen l'objectiu per al que en principi estan implementades. D'una banda no tenen l'efecte dissuasiu en el consum que se suposa que busca la mesura. Tot i que poden tenir un efecte dissuasiu de consum en parcs i places on es concentren els joves i aporten percepció subjectiva de seguretat a l'opinió pública, no són una mesura que redueixi el consum ni elimina 'el problema', de nou, el desplaça, en aquest cas cap a espais privats i/o menys visibles. D'altra banda, les unitats canines es posen en marxa per evitar el tràfic a petita escala o 'menudeig' als municipis però la majoria d'actuacions es tracten de sancions administratives per possessió de petites quantitats per a l'autoconsum de manera que l'afany recaptatori de la mesura és manifest. És inadmissible que un mètode tan fal·lible i amb dubtes sobre la seva regulació sigui justificació suficient per sotmetre la ciutadania a una experiència humiliant i fins i tot traumàtica i amb potencials repercussions socials en espais públics. Però, a més, les unitats poden

tenir un efecte contraproductiu en la salut, especialment en llocs com els festivals i la seva presència pot comportar més riscos dels que es pretenen evitar en primera instància fins i tot donant lloc a morts pel conegut 'consum per pànic'.

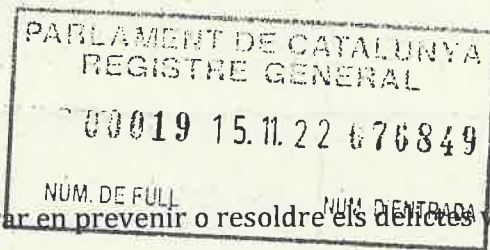
La qüestió obre molts més dubtes i interrogants i és un debat que es presenta per primer cop en el nostre país, encara que ja fa anys que és present a Regne Unit, Austràlia o Estats Units on, a més, compten amb estudis d'avaluació i impacte. En qualsevol cas, davant de la manca absoluta de reglamentació i de la creixent evidència tant de la ineficàcia de la mesura com dels efectes iatrogènics, s'hauria de **reconsiderar amb urgència l'ús de gossos detectors especialment en festivals i espais d'oci, però també a centres de secundària**. La prioritat principal hauria de ser reduir les morts i els problemes associats al consum més que el consum en sí mateix o sancionar la possessió.

4.2.2 Respecte al Control de l'Oferta

Aplicació dels principis de reducció de danys en el mercat de drogues.

Els problemes relacionats amb el fenomen de les drogues poden identificar-se a tres nivells: producció, tràfic i consum. L'aplicació dels principis de reducció de danys en l'àrea del consum és coneguda i està ben documentada però menys coneguda i documentada és la seva aplicació en la producció i el tràfic.

El tràfic de drogues s'associa a danys a la salut i la seguretat personal, danys socials, econòmics, polítics i culturals que es relacionen exclusivament amb el fet de que es tracta de mercats il·legals no regulats. El discurs oficial atribueix els danys al tràfic de drogues en sí mateix i justifica així la necessitat d'actuar amb severitat però són justament aquestes actuacions les que generen els danys. Existeixen però polítiques o intervencions que tot i operant dins un marc prohibicionista global, poden reduir dràsticament molts dels danys mencionats. Es tracta d'**evitar i reduir els danys provocats per la il·legalitat del negoci i per les diferents actuacions**. Per això caldrà avaluar la magnitud i naturalesa dels danys existents i els danys potencials que se'n poden derivar per tal d'evitar-los. Tot i que és un anàlisi que pot variar notablement segons la realitat de cada territori, existeixen alguns principis i intervencions concretes. Per exemple, **totes les polítiques, mesures i estratègies policials haurien de tenir com a objectiu primari la reducció de la violència** (reduir el nombre de morts, persones lesionades i víctimes de qualsevol tipus). El principi de preservar la salut, la integritat i la seguretat física de les persones, sense tenir en compte si aquestes són autoritats, empresàries, narcotraficants o persones alienes al tràfic de drogues sempre ha de prevaler per sobre de qualsevol altre objectiu com incautar substàncies, detenir traficants o desarticular una organització criminal. Per tant,

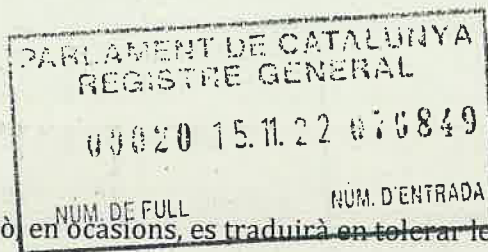
les intervencions s'haurien de centrar en prevenir o resoldre els delictes violents i deixar les drogues en segon terme.

Cuadro 1. Daños relacionados con las drogas (los resaltados con letra en negrita son aquellos relacionados de forma más directa con la actuación policial)

1. Sufrimiento por enfermedades físicas/mentales
2. Adicción
3. Costes de atención de la salud (tratamiento)
4. Costes de atención de la salud (enfermedad)
5. Transmisión de enfermedades
6. Pérdida de incentivos para buscar tratamientos
7. Restricción de los usos medicinales de drogas
8. Menor rendimiento (escuela)
9. Menor rendimiento (lugar de trabajo)
10. Cuidado insatisfactorio de los hijos por parte de los padres, malos tratos a menores
11. Efectos nocivos del estigma por el uso de drogas
12. **Acumulación de experiencia delictiva**
13. **Precio elevado de las sustancias**
14. Victimización de accidentes
15. **Temor, sensación de desorden**
16. **Victimización de delitos de robo / contra la propiedad**
17. **Violencia (psicofarmacológica)**
18. **Violencia (por motivos económicos)**
19. **Menor valor de las propiedades cerca de los mercados**
20. Costes de justicia penal (incluidos costes de oportunidad)
21. Castigo y sus consecuencias para las personas usuarias y sus familias
22. **Corrupción, desmoralización de las autoridades legales**
23. Interferencia en los países de origen
24. Violación de la ley como daño intrínseco
25. **Devaluación del arresto como sanción moral**
26. **Violación de la libertad y la privacidad**
27. Prevención/restricción de los beneficios del uso

Llista de danys relacionats amb les drogues creada per MacCoun i Reuter (2001)
Drug war heresies: Learning from other vices, times, & places

En segon lloc, cal deixar enrere l'objectiu d'eliminar els mercats i orientar-se més aviat cap a la seva gestió, sempre amb vista a mitigar els efectes més nocius, com la violència. Per això, s'ha desenvolupat un ventall d'estratègies policials que persegueixen fer-ne un ús més estratègic del personal i dels recursos per orientar aquestes dinàmiques cap a un escenari més pacífic com la [dissuasió focalitzada](#) i

d'acció selectiva. Això, en ocasions, es traduirà en tolerar les formes menys nocives dels mercats i, en altres, implicarà una dissuasió específica per donar forma al seu comportament. Per últim, **prioritzar les accions contra persones i col·lectius d'alt nivell i violents**, en lloc de les "més fàcils d'atrapar", és a dir, persones que consumeixen drogues i traficants de baix nivell. Seguir focalitzant els esforços de la policia a perseguir les persones dels baixos rangs de la cadena impedeix que s'atenguin efectivament altres demandes ciutadanes, com ara problemes de convivència, homicidis, robatoris, extorsió i delictes sexuals.

Eliminar els mercats detallistes de drogues és pràcticament impossible, però **les tàctiques policials ben dissenyades i executades poden obligar el mercat a adoptar formes menys perjudicials**. Per tant recomanem aplicar estratègies de reducció de danys a l'àmbit de l'oferta de drogues, això és, analitzar la naturalesa del mercat de drogues a Catalunya i els danys relacionats per centrar les actuacions policials en els aspectes més nocius del mercat.

Reglamentació dels clubs i associacions cannàbiques

Els clubs socials de cànnabis són associacions de persones majors d'edat que s'autoorganitzen i gestionen el cicle complet de producció i distribució de cànnabis entre les persones inscrites com a sòcies de manera que es desvinculen del mercat procedent del narcotràfic. Actualment, arreu de Catalunya, apleguen a milers de persones majors d'edats i fins i tot de la tercera edat que fan ús ja sigui recreatiu o terapèutic. Aquest model va sorgir com un programa de reducció del risc en un context jurídic que no castiga penalment el consum encara que sí prohibeix el consum en llocs públics. Però una vegada assentat el model, s'ha plantejat com un sistema alternatiu de producció i proveïment regulat que es pot dur a terme al costat de models de distribució controlada. Val a dir, que és un model propi del nostre territori que sovint és mencionat en els fòrums internacionals i ha estat model d'inspiració per altres països.

El Tribunal Suprem concep el delicte de tràfic de drogues com un delicte d'aptitud per a la producció d'un mal a la salut pública i reclama que l'acció concreta sigui apte per a donar lloc a una difusió indiscriminada de cànnabis. Els mecanismes de control establerts per l'associació dificulta la difusió a terceres persones ja que la distribució es realitza en un cercle tancat de persones sòcies, que no són tercers determinants, són membres de ple dret ja que estan registrades i disposen del document d'identificació original. La quantitat limitada de dispensació, diària, fa difícil sostenir que existeixi un risc de difusió de la substància per part de les persones sòcies a terceres persones. A nivell penal, els principis de proporcionalitat i lesivitat han derivat a apreciar com a atípics aquells actes propis de l'autoconsum individual i compartit.

L'activitat de les associacions de persones consumidores de cànnabis és rellevant: en primer lloc, en trenca l'opacitat i la invisibilitat, de manera que permet de conèixer millor la realitat del fenomen i, per tant, d'intervenir amb polítiques eficaces; augmenta el grau de coneixement sobre la substància; permet la formació del seu staff i per tant, millora la informació de les persones consumidores i les polítiques de prevenció i de disminució de danys tenen major impacte; redueix les possibilitats de contacte de les persones consumidores amb el mercat il·lícit de cànnabis i d'altres drogues; introdueix límits a una realitat, la qual cosa permet actuar sobre els infractors amb objectivitat i evitant l'actual excés de penalització per part del sistema judicial.

En qualsevol cas, la manca de regulació governamental ha donat lloc a que les associacions cannàbiques hagin desenvolupat protocols i guies de bones pràctiques però alhora també a que les xarxes de crim organitzat se n'aprofitin i actuïn sota un fals model associatiu per treure'n rendiment econòmic. L'actuació policia sovint no distingeix entre unes i altres i la situació d'incertesa jurídica i repressió a la que estan sotmeses les associacions cannàbiques en els darrers anys es palesa. Creiem que cal, reflexionar entorn al rol que juguen les associacions cannàbiques a Catalunya i establir una reglamentació que reguli la seva activitat i ofereixi un marc precís de seguretat jurídica i redueixi el marge d'actuació de les xarxes delictives.

Precaució en el desmantellament de cultius de cànnabis

En els darrers anys amb el [boom del mercat del cànnabis](#), s'han establert al territori diverses empreses dedicades al cultiu del cànem industrial i de CBD alhora que hem assistir a un augment de les operacions policials i la destrucció de grans cultius. Segons la policia es tracta de plantacions de marihuana sota l'aparença de cultiu de cànem industrial encara que des de les empreses intervingudes es reitera que es tracta d'explotacions agràries legals pel cultiu industrial de cànem. Certament, el moment d'incertesa legislativa i de transició cap a un mercat regulat de cànnabis terapèutic i d'altres aplicacions en el que ens trobem, dona lloc a que també puguin instaurar-se xarxes de crim organitzat sota una falsa aparença de legalitat. Encara que és un fenomen recent, comencen a aparèixer les primeres [sentències](#) absolutòries i encara està per veure què passarà amb els casos de [Vila-Seca](#), [Vilassar de Mar](#) o [Mataró](#), entre d'altres. Cal doncs actuar sota el principi de cautela i tenir la certesa de que es desmantella un cultiu o explotació no regulat per tal d'evitar les repercussions econòmiques que se'n poden derivar i que poden suposar problemes en el futur.

Creiem que el principal problema és que la policia no acostuma a tenir coneixements per discernir entre cànem o 'marihuana' i no existeix cap llistat de

'perits judicials' capços de determinar quin tipus de plantes hi ha al cultiu per certificar si es tracta de cànem o cànnabis psicoactiu i les diferents varietats presents.

Un segon aspecte crític és el desmantellament i la recollida de tot el "hardware". La policia ha fet desconnexions elèctriques sense tenir coneixements d'electricitat i ha manipulat equips que poden suposar un risc per la salut i el medi ambient si es trenquen (làmpades, freó de l'aire condicionat). Habitualment, tot això s'improvisa i es compta amb empreses externes, sovint de contactes que puguin tenir els agents perquè el jutjat no disposa d'un servei de peritatge. Amb aquesta improvisació entren en joc empreses com [Tarragonesa Hierros y Metales SL](#) que es va donar a conèixer a finals de 2021 per vendre el material incautat al mercat il·legal.

Enfront d'aquesta situació i tenint en compte les potencials conseqüències devastadores per empreses establertes correctament i aquelles responsabilitats que se'n puguin derivar pel propi govern, recomanem replantejar l'execució de determinades diligències policials/judicials per tal de minimitzar o eliminar el marge d'error. Cal doncs **evitar les actuacions policials precipitades** i davant el més petit dubte, precintar cautelament les explotacions agràries a l'espera de contrastar les dades i les anàlisis corresponents. A més a més, cal ser extremadament estrictes en la traçabilitat de tot allò que es fa en una intervenció. D'una banda, cal la intervenció de gent especialitzada (enginyer agrònom, electricista, tècnics de riscos laborals,...) i, de l'altra, cal acreditar la 'cadena de custòdia' amb reportatge fotogràfic, videogràfic, etc. En cas contrari, es generen zones fosques en tot el procediment de desmantellament.

4.2.3 La policia als mitjans de comunicació

La percepció de la societat envers les drogues està en gran mesura determinada pel **contingut** i la **magnitud** de la cobertura dels mitjans sobre el tema i, en el cas de les drogues, s'associa principalment a delinqüència i trastorns de salut mental. Això és degut principalment a la imatge que es traspasa a través de mitjans de comunicació que no rendeix comptes de la complexitat del fenomen.

L'associació directe amb la delinqüència és fruit, entre d'altres raons, de l'abús de les fonts policials per part dels i les periodistes. Quasi a diari trobem notícies sobre operacions policials i persones detingudes per tràfic de drogues però, de nou, són dades que no ens aporten respostes sobre els objectius a assolir i confonen a la societat. Cal reflexionar amb honestat sobre l'[impacte real de les actuacions policials](#) en els mercats de drogues i en la societat en general.

A mesura que s'han desenvolupat les eines dels mitjans de comunicació i, més recentment, les xarxes socials, també s'han desenvolupat les habilitats per utilitzar-les amb finalitats policials. Durant molt de temps, la policia ha tingut caps de premsa i polítics de comunicació ben qualificats. Una de les responsabilitats bàsiques de qualsevol cap de policia és mantenir la confiança de la ciutadania i, per fer-ho, cal tranquil·litzar el públic, mostrar que s'està fent feina i celebrar els 'èxits'. El problema és que això ha provocat tàcitament una falta d'honestedat institucional. Si un lladre reincident és arrestat, les taxes de robatoris es redueixen. La prevalença d'aquest delictes es redueix perquè hi ha un nombre limitat de persones disposades a córrer el risc i cometre aquest delictes en una comunitat determinada. Tanmateix, si detenen un traficant de drogues, la delinqüència augmenta. L'evidència és clara arreu del món: l'impacte de les detencions per tràfic de drogues, a qualsevol nivell, fa que augmentin els delictes violents a mesura que apareix la nova oportunitat de negoci.

Per això, cal també reflexionar sobre el rol de la policia a els mitjans de comunicació i el seu impacte en la societat civil i en les decisions polítiques. És necessari desenvolupar discussions basades en evidència per transformar la narrativa oficial que estigmatitza i criminalitza a les persones que consumeixen drogues i deslligar aquest consum com a causa d'activitats delictives.

D'altra banda, els comunicats policials i, per tant, la informació que es traspasa a mitjans de comunicació sovint és incorrecte o confosa. Aquest estiu hem pogut tornar a veure la confusió de l'èxtasi (MDMA) pel mal anomenat 'èxtasi líquid' (GHB) o del tusi/tusibi (una barreja principalment de ketamina i MDMA) per cocaïna rosa o 2CB (Nexus). Aquest tipus d'errors són encara més presents i rellevants quan la notícia fa referència a noves substàncies psicoactives. Per tal de reduir o evitar la propagació d'informació incorrecte o no fidedigna, es recomanable, d'una banda, disposar en el departament de premsa de persones expertes en la matèria i, de l'altra, l'aliança amb serveis o dispositius de reducció de danys i riscos que validin la informació si escau.

4.2.4 Formació i sensibilització

Un aspecte clau i transversal per establir i forjar un model policial de proximitat i sensible a la complexitat del fenomen del consum de substàncies no regulades és la formació. Entenem que les mesures proposades suposen un **canvi conceptual i, fins i tot, de cultura policial** i que aquests canvis (estructurals, d'organització, de doctrina i administratiu) requereixen temps perquè hi hagi transformacions de fons i permanents.

Fins ara, els continguts implementats en matèria de drogues en les acadèmies estan centrats exclusivament en la repressió del consum i la persecució del tràfic. Però una reorientació de l'enfoc requerirà una formació on conèixer el fenomen de les drogues des d'una vessant holística, on reflexionar sobre l'impacte de les actuacions policials en matèria de drogues i on conèixer altres enfocs més enllà del repressiu per tal de millorar l'actuació policial i la relació amb la ciutadania. Alhora, és fonamental conèixer l'origen del sistema internacional de fiscalització i les seves premisses i reflexionar sobre si l'actuació policial aconsegueix els resultats pels que va ser dissenyada.

De la mateixa manera que en els darrers anys s'han incorporat formacions per tal de sensibilitzar als agents respecte a qüestions de violència de gènere, salut mental, suïcidi o diversitat de gènere, és fonamental desenvolupar la **formació en matèria de drogues des d'una perspectiva de salut i de drets humans**.

5. Conclusions

Cada vegada són més veus, també de policies d'arreu del mon, les que qüestionem una política de drogues ineficaç en tant que no assoleix els seus objectius, excessivament costosa i contrària a la protecció de la salut i els drets humans. Els impactes de la política de control, on la policia sens dubte té un rol rellevant, són palesos i estan ben documentats en el darrer segle. Alhora, la suposició —malgrat l'evidència mostra el contrari— que l'acció policial, els arrestos i l'empresonament serviran per prevenir l'ús de drogues i la delinqüència ha donat lloc a que molts i moltes agents expressin cada cop més la seva frustració amb el fenomen de la porta giratòria, pel qual s'arresta, atura i allibera les persones per tornar-les a arrestar. També se senten frustració sobre la seva actuació davant persones que el que necessiten és suport social o serveis de salut física i mental.

Davant d'aquest fracàs manifest, és necessari i urgent un canvi de rumb en les polítiques de drogues i adaptar la legislació a la realitat social i segons l'evidència científica. Un repte de futur que sols és possible amb una voluntat i determinació política així com consens i compromís interinstitucional. Però també un repte per a la policia ja que requerirà d'un canvi de cultura organitzacional, de prioritats com a institució i d'indicadors d'èxit tenint present un dels principis fundacionals de Peel 'la prova de l'efectivitat de la policia està en l'absència de crim i desordre, no en l'acció evident de la policia tractant amb la delinqüència'. Un repte que requereix preguntar-se per què fem el que fem, quin és l'objectiu que es persegueix i si la nostra actuació policial està en consonància amb els principis del codi deontològic.

En qualsevol cas, hem realitzat també una sèrie de propostes adaptades a la realitat legislativa i jurídica del nostre context. Propostes dirigides a l'aplicació dels principis de reducció de danys tant en l'àmbit de l'oferta com en la demanda així com sinèrgia i col·laboració amb els dispositius de reducció de danys i riscos. Per últim, hem assenyalat altres aspectes transversals com el paper de la policia en els mitjans de comunicació i el seu impacte en la ciutadania i la rellevància de la formació i la sensibilització.

Amb tot, desitgem que les propostes i recomanacions de LEAP siguin d'interès i utilitat per aconseguir un nou model de policia a Catalunya compromesa amb la millora de la salut comunitària, la seguretat ciutadana i les relacions amb la comunitat.

6. Bibliografia d'interès

- Alissa Greer, Justin Sorge, Marion Selfridge, Cecilia Benoit, Mikael Jansson & Scott Macdonald (2020) Police discretion to charge young people who use drugs prior to cannabis legalization in British Columbia, Canada: a brief report of quantitative findings, *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 27:6, 488-493 ([Link](#))
- Blendon, R. J., Young, J.T. (1998) The Public and the War on Illicit Drugs. *Journal of the American Medical Association JAMA*, 279 (11), pp. 827-832.
- Catalina Gil Pinzón Julio de 2022. Paz y seguridad conversaciones ciudadanas sobre reforma policial. ([Link](#))
- Comisión Global de Políticas de Drogas (2020). La aplicación de las leyes de drogas un nuevo enfoque en las élites de la delincuencia organizada ([Link](#))
- Dorn, N. (2002). El concepto de reducción de daños en el marco internacional en relación con la producción, tráfico y uso de drogas: algunas cuestiones y problemas. *Revista Eguzkilore*. Número 16. 105-110
- Duijn, P. A., Kashirin, V., & Sloom, P. M. (2014). The relative ineffectiveness of criminal network disruption. *Scientific reports*, 4, 4238 ([Link](#)).
- Gleicher, L; Reichert, J. (2017). Rethinking law enforcement's role on drugs ([Link](#))
- Hellawell K. (1995). The role of law enforcement in minimizing the harm resulting from illicit drugs. *Drug and alcohol review*, 14(3), 317-322. ([Link](#))
- Inda, J. (2002). Reducción de daños y riesgos: actuación policial. *Revista EGUZKILORE*. Número 16. San Sebastián.
- IDPC (2012). Modernizing drug law enforcement. ([Link](#))
- Intersecta (2020). Las dos guerras ([Link](#))
- Kammersgaard, T. (2019). Harm Reduction Policing: From Drug Law Enforcement to Protection. *Contemporary Drug Problems*, 46(4), 345-362. ([Link](#))
- Makin, D. A., Willits, D. W., Wu, G., DuBois, K. O., Lu, R., Stohr, M. K., Koslicki, W., Stanton, D., Hemmens, C., Snyder, J., & Lovrich, N. P. (2019). Marijuana Legalization and Crime Clearance Rates: Testing Proponent Assertions in Colorado and Washington State. *Police Quarterly*, 22(1), 31-55 ([Link](#)).
- Mark A.R. Kleiman. (1989). The Police and Drugs. *Perspectives on Policing*, 11 ([Link](#))
- Nordgren, J., Richert, T., & Stallwitz, A. (2022). Police officers' attitudes and practices toward harm reduction services in Sweden - a qualitative study. *The International journal on drug policy*, 104, 103672. ([Link](#))

- Open Society Foundations (2018). La policía y la reducción de daños. ¿Cómo pueden contribuir las agencias de orden público a la seguridad, salud y confianza públicas? ([Link](#))
- Stanton, D. L., Makin, D., Stohr, M., Lovrich, N. P., Willits, D., Hemmens, C., Meize, M., Bowers, O., & Snyder, J. (2022). Law Enforcement Perceptions of Cannabis Legalization Effects on Policing: Challenges of Major Policy Change Implementation at the Street Level. *Contemporary Drug Problems*, 49(1), 20–45 ([Link](#)).
- Transform Drug Policy (2019). Hitting heroin and crack markets: funding heroin assisted treatment through increased proceeds of crime act Money ([Link](#))
- Wu, G., Li, Y., & Eric Lang, X. (2022). Effects of recreational marijuana legalization on clearance rates for violent crimes: Evidence from Oregon. *The International journal on drug policy*, 100, 103528 ([Link](#)).

